

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	213
Land:	Rusland
Kilde:	Landinfo.
Titel:	Temanotat. Tsjetsjenia: Bruken av blodhevn
Udgivet:	5. februar 2010
Optaget på baggrundsmaterialet:	25. februar 2010

Temanotat

Tsjetsjenia: Bruken av blodhevn

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2010

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat Tsjetsjenia: Bruken av blodhevn

SUMMARY

The tradition of blood revenge still exists in Northern Caucasus. Detailed information about how blood revenge is being practiced is hard to obtain. It seems to be a common opinion though, that the traditional rules of blood revenge are not followed to the same extent as earlier.

Women and children are not victims of blood revenge.

SAMMENDRAG

Blodhevntradisjonen eksisterer fortsatt i Nord-Kaukasus, men det synes å være en gjengs oppfatning at de opprinnelige reglene for blodhevn ikke i samme grad følges slik de gjorde tidligere. Det er ikke lett å få eksakt informasjon om blodhevn, men det at kvinner og barn ikke blir utpekt som offer for blodhevn synes å være sikkert, ifølge kildene.

INNHold

1. Innledning	5
2. Definisjon og utbredelse av blodhevn.....	5
3. Hvem erklærer blodhevn, overfor hvem og i hvilke situasjoner blir det brukt.....	6
4. Blodhevn som ritual	7
5. Forsoning gjennom betaling.....	8
6. Hvor lenge varer en blodhevn.....	8
7. Forsøk på å avskaffe blodhevn	9
8. Uklart skille mellom blodhevn og annen form for hevn.....	9
9. Referanser.....	10

1. INNLEDNING

Blodhevn eksisterer fortsatt i det tsjetsjenske samfunnet og er en del av tsjetsjenernes såkalte adat, dvs. sedvanerett med uskrevne levereregler for rett og galt, ønskelig og ikke-ønskelig. Adat har oppstått i Tsjetsjenia i fraværet av en stat, og dermed også i fravær av statlig makt i form av et lovverk. Heller ikke religion fikk et solid fotfeste i Tsjetsjenia og dette forklares med et vanskelig tilgjengelig fjellterreng. Adat har derfor vært benyttet som et rammeverk for gjensidige relasjoner innad i samfunnet. Slik har også blodhevntradisjonen utviklet seg som en mekanisme som skulle forhindre kaos og nepotisme (Souleimanov 2003).

Notatet baserer seg på offentlig tilgjengelige skriftlige rapporter i tillegg til informasjon innhentet under tjenestereise til Moskva og Nord-Kaukasus, herunder Tsjetsjenia, i juni 2009, i tillegg til informasjon innhentet under tidligere tjenestereiser til Nord-Kaukasus.

Dette notatet definerer blodhevn og forsøker å forklare i hvilke situasjoner blodhevn fortsatt brukes og hvilke regler som benyttes for blodhevn. Det er ikke lett å finne detaljert informasjon om blodhevntradisjonen og det er stor usikkerhet om hvilke situasjoner som er et resultat av blodhevn og hva som kun er "ordinære" hevnaksjoner.

2. DEFINISJON OG UTBREDELSE AV BLODHEVN

Blodhevn defineres, ifølge Store norske leksikon, som "den hevn som en drept eller ærekrenkt persons slektninger utøver ved å drepe drapsmannen selv eller noen av hans pårørende." Videre opplyses det at blodhevn har vært å finne i de forskjelligste samfunn og at skikken beror på at vedkommende samfunn mangler en sentral statsmakt med monopol på å håndheve retten ved straff. Ifølge Store norske leksikon er blodhevntradisjonen karakteristisk for slektssamfunnet, hvor ættegruppene (klanene) utøver funksjoner som staten siden overtar (Store norske leksikon 2009). Ifølge tradisjonen er tsjetsjenerne forpliktet til å hevne drap når gjerningspersonen er kjent. Offerets slektninger skal drepe gjerningspersonen eller en av hans slektninger (intervju med menneskerettighetsorganisasjon X i Moskva, februar 2005).

Musa Basnukaev fra Økonomisk Institutt i Groznyj skriver at blodhevn er et gjengjeldelsesprinsipp som fortsatt eksisterer i det tsjetsjenske samfunn og at det ansees for å være nesten en middelaldersk avleiring. Blodhevn har imidlertid fortsatt sin kraft og rolle, og heller ikke i Sovjettiden ble blodhevnfenomenet utryddet. Basnukaev peker på at staten som det tsjetsjenske samfunnet var en del av, var ofte ikke i stand til å garantere borgernes sikkerhet eller løse konflikter på rettferdig vis. Det var dermed fortsatt behov for tsjetsjenske etniske ordninger som blodhevn (Basnukaev 2003). Basnukaev viser videre til at i det moderne samfunnslivet i Tsjetsjenia kan man se tendenser til en kunstig gjenfødelse av fortiden med ny innføring av felles teipmøter og valg av de eldres råd.

En representant for en menneskerettighetsorganisasjon i Moskva uttalte i 2005 at tradisjonen med blodhevn fremdeles eksisterer i Tsjetsjenia og også andre steder i Kaukasus, som Ingusjetia og Dagestan. Selv om tradisjonen med blodhevn gradvis har blitt borte blant enkelte etniske grupper i Kaukasus grunnet den sosiale utviklingen de siste 10-årene. Det er vanskelig å skille ut geografiske områder der blodhevn står sterkere enn andre steder. Det er liten forskjell på by og land eller lavland og fjelland (intervju med menneskerettighetsorganisasjon X, Moskva 2005). En representant for en annen menneskerettighetsorganisasjon uttalte det samme og viste til at blodhevntradisjonen står sterkt i Nord-Kaukasus (intervju med menneskerettighetsorganisasjon Y, Moskva 2005).

Et bredt utvalg av kilder uttalte også i 2009 at blodhevntradisjonen fortsatt eksisterer i både Ingusjetia, Tsjetsjenia og Dagestan (intervjuer i Nord-Kaukasus, juni 2009).

Memorial mener at blodhevntradisjonen er mindre utbredt i Dagestan (intervju, juni 2009). Human Rights Watch (HRW) i Moskva opplyser at blodhevntradisjonen står enda sterkere i Ingusjetia enn i Tsjetsjenia. Ingusjetia er enda mer tradisjonelt, og ritualene følges i større grad enn i Tsjetsjenia (intervju, juni 2009).

3. HVEM ERKLÆRER BLODHEVN, OVERFOR HVEM OG I HVILKE SITUASJONER BLIR DET BRUKT

Det er mennene i offerets familie som kan erklære blodhevn; i spesielle tilfeller kan mennene i hele klanen erklære blodhevn. I de tilfellene en kvinne er blitt ærekrenket ("dishonoured") kan blodhevn bli erklært av hele den ærekrenkede klanen. Blodhevn rettes mot alle mennene som forårsaket ærekrenkingen (Souleimanov 2003).

Emil Souleimanov skriver at blodhevn formelt kan rettes mot alle mannlige slektninger av den som har begått ugjerningen. Resultatet kunne bli at en hel klan kunne bli offer for blodhevn. I praksis er det først og fremst gjerningsmannens brødre som blir ofre for blodhevn, men far og sønner kan også rammes. Det vises videre til at blodhevn ikke er en ukontrollert permanent følelse, men mer en forpliktelse pålagt av offentligheten. En måte å gi oppreisning til den krenkede på (Souleimanov 2003).

Det finnes eksempler på at fornærmedes familie har plukket ut gjerningsmannens bror i stedet for gjerningsmannen, fordi det sto mer respekt av broren, i et forsøk på å ramme familien hardest mulig (intervju med humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus, 2009).

Human Rights Watch i Moskva opplyser at drapet på én kvinne er verdt drapet på to menn (intervju, 2009)

Usam Baysayev skriver, for at blodhevn ikke skal eskalere til de frykteligste situasjoner er det visse restriksjoner forbundet til denne tradisjonen og det er blant annet at kvinner og barn ikke skal usettes for blodhevn (Baysayev 2009).

Et bredt utvalg av kilder i Nord-Kaukasus uttaler at kvinner og barn ikke utsettes for blodhevn. Det er mange forhold som er usikre rundt praktiseringen av blodhevn, men det at kvinner og barn ikke utsettes for blodhevn synes å være klart (intervjuer med representanter for lokale og internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner i Nord-Kaukasus og Moskva, juni 2009). De samme kildene uttalte også at unge gutter ned i 15 års alderen kunne risikere å bli utsatt for blodhevn, men ikke yngre gutter.

Emil Souleimanov sier følgende om hva som kan utløse blodhevn "Taking of land, fatal injury, murder or serious insult could serve as causes for declaring a blood feud" (Souleimanov 2003).

Usam Baysayev skriver at blodhevn kun benyttes i de tilfellene hvor drapet har vært planlagt og brutalt. I de tilfellene drapet har skjedd uten planlegging er det lett å komme fram til en type forsoning. I sistnevnte tilfeller blir gjerningsmannen tvunget til betaling (Baysayev 2009).

En humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at blodhevn kan utløses av drap, men også ved andre konflikter. Organisasjonen opplyser imidlertid at det erklæres ingen blodhevn som følge av trafikkulykker (intervju, Nord-Kaukasus, juni 2009). Organisasjonen nevner ikke eksempler på hvilke andre konflikter som kan medføre blodhevn.

4. BLODHEVN SOM RITUAL

Blodhevn er i utgangspunktet et slags ritual, med klare regler i alle faser for hvordan den skal utøves. Dersom en person er drept i en feide og gjerningsmannen er kjent, og fakta taler imot gjerningsmannen, kommer medlemmer av en nøytral klan (teip) til hans familie og annonserer at det er utstedt blodhevn mot dem. Men før det skal man forsøke å forlikes. Også eldre, i de såkalte eldrerådene, er aktive i meklingen. Musa Basnukaev beskriver prosessen slik (Basnukaev 2003):

"Ved drap på et teipmedlem, samlet de eldres råd seg umiddelbart og med den dreptes slektnings aktive deltakelse. Etter å ha kartlagt drapsmotivet og omstendighetene rundt ugjerningen, gjorde rådet et vedtak om å hevne den drepte. Også i teipen der gjerningspersonen var medlem, samlet de eldres råd seg i den hensikt å finne muligheter til et forlik med den dreptes teip. Dersom motpartene ikke klarte å finne en løsning, ble meklingen overtatt av representanter for nøytrale teiper. På den måten var det etablert et råd som forsøkte å finne en løsning, der alle partenes krav var tatt hensyn til. Ved en godkjennelse av løsningen av motpartene, var saken ansett som avsluttet."

En humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser at tradisjonell prosedyre ved drap er at en nøytral person engasjeres. Gjerningsmannen forsøker som regel å løse konflikten og mekle gjennom en mufti før erklæringen om blodhevn er utført. Det er vanskelig å forsonne partene umiddelbart (intervju i Nord-Kaukasus, juni 2009). Dersom forsoning mislykkes, er det opp til den fornærmedes familie å bestemme hvem av gjerningsmannens familie de vil hevne seg på, og hvordan hevnen skal være. Drapsmannens familie eller teip har ikke lov til å motsette seg valget av neste offer, den som hevnen skal rettes mot. Når gjerningsmannen er drept, er det vanligvis

slutt på blodhevn (Basnukaev 2003). Mulighetene for at det er andre enn gjerningsmannen som blir utpekt som offer er imidlertid også til stede, jf. punkt 3.

Ifølge intervjuer med flere kilder i Nord-Kaukasus i 2005, kan ikke partene bo i samme landsby når blodhevn er erklært. Gjerningsmannen og hans familie får en viss tid på seg til å flytte. Når det har oppstått forsoning, eller blodfeiden ellers er avblåst, er det nye ritualer. Da skal gjerningsmannens familie, kledd i sort, samle seg utenfor huset til offeret, og nye ritualer følger. Men selv om det finnes regler og ritualer for utøvelse av blodhevn, kan det virke som prinsippene er fleksible. Det synes å være opp til offerets familie i stor grad å bestemme det konkrete innholdet i blodhevn. Men det skal taes hensyn til formildende og skjerpende omstendigheter i forbindelse med ugjerningen (intervjuer i Nord-Kaukasus, 2005).

Ifølge Memorial er de tradisjonelle mekanismene for blodhevn i oppløsning og blodhevn praktiseres nå stort sett uten regler. Memorial opplyser at opprinnelig var det et krav om offentlig erklæring av blodhevn, men at det nå foregår via en religiøs leder eller eventuelt uten erklæring overhodet. I prinsippet må slekten vite at andre slekter har erklært blodhevn. Mange er redde for å erklære blodhevn mot mektige familier. Man gjør seg sårbar ved å erklære blodhevn åpent overfor en mektig familie. Tidligere måtte man gjennomføre blodhevn for å fremstå som en aktet familie/slekt, men i dag kan man forholde seg passiv eller glemme. Memorial mener at også selve blodhevnstradisjonen er i oppløsning (intervju i Moskva, juni 2009).

HRW i Moskva opplyser også at blodhevn fortsatt eksisterer som tradisjon i Nord-Kaukasus, men at den ikke lenger praktiseres så mye. HRW opplyser, som Memorial, at selve ritualet er i endring og at blodhevn ikke lenger så ofte foregår gjennom mekling/råd, som er den formelle måten å løse konflikten på (intervju i Moskva, juni 2009). Det samme opplyser en humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus (intervju, juni 2009).

5. FORSONING GJENNOM BETALING

Dersom de to involverte familiene i en blodfeide kommer til enighet, kan det betales såkalte blodpenger til offerets familie. Det er offerets familie som kan bestemme dette. Beløpet avhenger av hvor sårbar familien er. Dersom offerets familie kun består av mor og far betales et mindre beløp enn dersom det er en tallrik familie. Det skal gis kompensasjon til de etterlatte for tap av forsørger. Den skyldige bes imidlertid om å forlate landsbyen for alltid (intervju med humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus, juni 2009).

6. HVOR LENGE VARER EN BLODHEVN

Når en blodhevn er erklært, er det ingen grenser for hvor lenge den kan vare. Det opprinnelige offeret blir rehabilitert eller får sin oppreisning gjennom slektningenes

blodhevn. Men det hender at ingen av familiene vil gi seg. Ruslan Isayev nevner et tilfelle der en feide som startet i 1926, først ble løst ved hjelp av medlemmer av nøytrale teiper rundt århundreskiftet (Isayev 2003). Isayev opplyser at situasjoner hvor ingen av familiene ønsker å gi seg og de to partene ikke kommer til enighet, kan ende med at mange personer må bøte med livet. Ulike kilder uttaler seg forskjellig mht hvorvidt en blodhevnfeide kan glemmes eller hvorvidt konflikten vil pågå hvis det ikke har kommet til enighet. Memorial opplyser at tidligere måtte man gjennomføre blodhevn for å fremstå som en aktet familie/slekt, men i dag kan man forholde seg passiv eller glemme (intervju i Moskva, juni 2009). En representant for en humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser imidlertid at blodhevn glemmes ikke selv om det går 20–30 år (intervju i Nord-Kaukasus, juni 2009).

7. FORSØK PÅ Å AVSKAFFE BLODHEVN

I 1923 avskaffet sovjetmakten formelt blodhevn. Men i praksis viste det seg vanskelig. Slektninger av blodhevnsofre hadde et sterkt ønske om eksakt hevn gjort på tsjetsjensk måte, selv i saker hvor den sovjetiske stat hadde gitt straff til de som hadde begått ugjerningen (Jaimoukha 2005).

Tradisjonen ble også forsøkt avskaffet under president Dudajev tidlig på 1990-tallet (intervju i Nord-Kaukasus, 2005).

HRW viser til Ingusjetia og president Evkurov som har forsøkt å bli kvitt denne tradisjonen hvor blodhevntradisjonen tradisjonelt står sterkere enn i Tsjetsjenia (intervju i Moskva, juni 2009). Evkurov har imidlertid ikke bannlyst blodhevntradisjonen, men forsøkt å få til en forsoningsprosess uten at dette har lyktes (Williams 2009). Ingusjetias president fra 1993-2001, Ruslan Ausjev, forsøkte på sin side å legalisere blodhevn. Han argumenterte blant annet med at blodhevn allerede var "a fact of life" i Kaukasus (RFE/RL 1997).

Representanter fra en humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus opplyser imidlertid at myndighetene i praksis ikke gir noen form for beskyttelse til personer som står i fare for å bli utsatt for blodhevn (intervju i Nord-Kaukasus, juni 2009).

8. UKLART SKILLE MELLOM BLODHEVN OG ANNEN FORM FOR HEVN

Hvilke situasjoner som er et resultat av blodhevn og hvilke situasjoner som er ordinære hevnaksjoner kan være vanskelig å vite. Gjerningsmotivet kan være vanskelig å fastslå da gjerningsmannen og offersiden sjelden uttaler seg offentlig om det. Opprinnelig var blodhevn en forpliktelse som familiemedlemmer hadde. Det var ingen statlig institusjon som dømte i konfliktsaker. Blodhevninstituttet kunne virke avskrekkende og dermed forebygge kriminalitet. Formålet med blodhevn var å gjenopprette en slags balanse mellom de stridende partene (intervjuer i Nord-

Kaukasus, 2005). En menneskerettighetsorganisasjon i Russland har trukket fram blodhevnens samfunnsstabiliserende og regulerende funksjon (intervju, 2005). Opprinnelig var intensjonen med blodhevn å forhindre gjensidige drap blant tsjetsjenerne (Souleimanov 2003). Ifølge flere kilder har blodhevnen i dag mistet mesteparten av sin positive funksjon. I dag finnes det et rettsapparat som kan straffeforfølge forhold som ellers ville kunne føre til blodhevn.

Mange kilder har uttalt at med alle overgrep som har skjedd i Tsjetsjenia i løpet av de siste årene har det blitt enda mer uklart hva som er tradisjonell blodhevn og hva som er annen form for hevn. I de senere årene har blodhevnskonfliktene i større grad vært politiserte, der partene har tilhørt ulike sider i en større konflikt. Amina Visayeva skriver i en artikkel at i mer enn et tiår av lovløshet har mange tsjetsjenere sett på hevn i form av drap som den eneste måten å utøve rettferdighet på. Visayeva viser til at innholdet i begrepet blodhevn har endret noe betydning ved å vise et tilfelle i 2003 der en tidligere opprørsoldat ble bortført av føderale tropper assistert av tsjetsjensk politi. Den tidligere opprørsoldatens familie erklærte blodhevn mot en av de tsjetsjenske politimennene og han ble drept samme år på vei til jobb. Deretter erklærte politimannens familie blodhevn overfor den tidligere opprørers familie, samtidig som de hevdet at politimannen ikke hadde hatt noen rolle i forbindelse med drapet av den tidligere opprøreren (Visayeva 2006).

En menneskerettighetsorganisasjon opplyste i 2005 at det hadde oppstått en farlig situasjon fordi mange av Kadyrovs menn blandet rollene og utførte privat blodhevn mens de var i tjeneste (intervju, 2005).

9. REFERANSER

Skriftlige referanser

- Basnukaev, Musa (2003). *Tsjetsjenernes normsystem (adat)*. [s.l.]: Central Asia and Caucasus.

Artikkelen er oversatt fra russisk til norsk og er kun internt tilgjengelig i landdatabasen under Russland/Tsjetsjenia/Sosiale og kulturelle forhold.
- Baysayev, U. (2009. 29. juni). Russia's "Highland Customs". *Prague Watchdog*. Tilgjengelig fra <http://www.watchdog.cz/?show=000000-000024-000005-000008&lang=1> [lastet ned 28. januar 2010]
- Isayev, R. (2003, 14. september). Blood feud – hallmark of the Caucasus. *Prague Watchdog*. Tilgjengelig fra <http://www.watchdog.cz/?show=000000-000015-000006-000001&lang=1> [lastet ned 16. desember 2009]
- Jaimoukha, A. (2005). *The Chechens. A handbook*. New York: RoutledgeCurzon.
- RFE/RL, dvs. Radio Free Europe/Radio Liberty (1997, 11. juni). Ingush president proposes legalizing vendettas. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <http://www.rferl.org/content/article/1141427.html> [lastet ned 26. januar 2010]

- Souleimanov, E. (2003, 25.mai). Chechen Society and Mentality. *Prague Watchdog*. Tilgjengelig fra <http://www.watchdog.cz/index.php?show=000000-000015-000006-000006&lang=1&bold=chechen%20society%20and%20mentality> [lastet ned 15. desember 2009]
- Store norske leksikon (2009, 23. mars). *Blodhevn*. Oslo: Kunnskapsforlaget. Tilgjengelig fra <http://www.snl.no/blodhevn> [lastet ned 15.12.2009]
- Visayeva, A. (2006, 25. mai). *Chechnya: Living with a Vengeance*. London: IWPR. Tilgjengelig fra http://iwpr.net/?p=crs&s=f&o=262150&apc_state=henicrs2006 [lastet ned 27. januar 2010]
- Williams, S. (2009, 17. mars). Blood feud shadow stalks Russian Region. *Expatica*. Tilgjengelig fra http://www.expatica.co.uk/news/british-news/Blood-feud-shadow-stalks-Russian-region--_50648.html?ppager=1 [lastet ned 28. januar 2010]

Muntlige referanser

- Human Rights Watch (HRW). Intervju i Moskva juni 2009.
- Humanitær organisasjon. Intervju i Nord-Kaukasus juni 2009.
- Mashr. Intervju i Nord-Kaukasus juni 2009.
- Menneskerettighetsorganisasjon X i Moskva. Intervju februar 2005.
- Menneskerettighetsorganisasjon Y i Moskva. Intervju februar 2005.
- Memorial. Intervju i Moskva juni 2009.
- Tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon. Intervju i Nord-Kaukasus juni 2009.